

[https://doi.org/10.18524/2410-2601.2019.2\(32\).188634](https://doi.org/10.18524/2410-2601.2019.2(32).188634)

УДК 1:712+7.05+793:316.7

Євгенія Буцикіна

ДОСВІД ПЕРЕБУВАННЯ-В-МІСТІ ЯК ПРЕДМЕТ ЕСТЕТИКИ ПОВСЯКДЕННОГО

Статтю присвячено розгляду теоретичних методологічних засад, і практичних виявів досвіду перебування-в-місті як ключового елементу предметного поля такого напрямку сучасних естетичних досліджень як естетики повсякденного. В статті здійснюється окреслення та аналіз предметного поля сучасних досліджень естетики повсякденного; визначення специфіки трансформації поняття естетичного досвіду в контексті досліджень естетики повсякденного; виокремлення естетики урбанізму як дослідницького напрямку естетики повсякденного та досвіду-перебування-в-місті як головного предмету його дослідження (згідно з ідеями А. Берлеанта); дослідження проблематики естетики урбанізму, зокрема питання, найбільш релевантні в межах естетичних досліджень досвіду-перебування-в-місті сучасних українських містян та гостей міст.

Ключові слова: естетика повсякденного, естетика урбанізму, естетичний досвід, міський досвід, естетична цінність, естетичне залучення, міський ландшафт.

Починаючи з останньої третини ХХ століття, предметне поле естетики переживає докорінну трансформацію, яка розпочалася під впливом глибинних соціально-політичних і, відповідно, науково-теоретичних зрушень після II Світової війни, і особливо у 60-ті – 70-ті роки (деколонізація, нова хвиля фемінізму, сексуальна революція, боротьба з патерналізмом і сегрегацією у багатьох сферах тощо). В межах видозмін естетики, це призвело до відмови від мистецтва як єдиного об'єкта естетичних досліджень (починаючи від Г. В. Ф. Гегеля і його «Філософії мистецтва»), і віднайдення досі прихованих та ігнорованих естетиками об'єктів. Зокрема, в межах більш загального напрямку естетики довкілля (environmental aesthetics), а точніше – його суб-напрямку, нон-когнітивізму, виокремилася естетика повсякденного (aesthetics of the everyday). Цей напрям зумовлений впроваджувати естетичне дослідження комплексу об'єктів та їх сполучень, що становлять повсякденний досвід (його естетичний шар) сучасної людини.

Одним із важливих аспектів повсякденного досвіду, що підпадає під розгляд естетиків сьогодні, є досвід перебування-в-місті (це може бути досвід містянина або ж людини, що опинилася в новому для себе місті). Таким чином, сучасні естетичні дослідження ведуться бік-о-бік із більш практично орієнтованими дисциплінами урбанізму, креативної економіки та мистецтвознавством. Динамічна трансформація досвіду міста несе в собі

глибоку естетичну складову, яка впливає на стратегії спів-життя у місті, роботи над створенням більш комфортного міського публічного і приватного просторів, що допомагають їхнім жителям вибудовувати більш гармонійне і налагоджене життя, приватне, соціальне і професійне.

На сьогодні існує вже складена традиція досліджень в сфері естетики повсякденного, серед авторів якої варто виділити прізвища ідеологів та засновників естетики повсякденного Д. Дьюї, А. Берлеанта, Ю. Сайто; а також, дослідників, що послідовно працюють у напрямі урбаністичної естетики: Н. Бланк, П. Колонен, С. Лентінен, С. Росс та інших.

Мета даної статті – визначити теоретичні та методологічні засади, і також практичні вияви досвіду перебування-в-місті як ключового елементу предметного поля такого напрямку сучасних естетичних досліджень як естетики повсякденного.

Відповідно до мети, встановлено наступні завдання: – окреслити предметне поле актуальних досліджень естетики повсякденного; – визначити специфіку трансформації поняття естетичного досвіду в контексті дослідження естетики повсякденного; – виокремити естетику урбанізму («урбан-естетику») як дослідницький напрям естетики повсякденного та досвіду-перебування-в-місті (досвід міста) як головний предмет його дослідження (згідно з ідеями А. Берлеанта); – дослідити проблематику естетики урбанізму, зокрема питання, найбільш релевантні в межах естетичних досліджень досвіду-перебування-в-місті сучасних українських містян та гостей міста (туристів тощо).

Згідно з уже затвердженим визначенням естетики повсякденного як сталого напрямку естетичних досліджень сучасності, можна виокремити такі його ключові характеристики, як: 1) встановлення предметного поля поза природою та мистецтвом (на протигагу усієї попередньої історії естетичної думки, що зосереджувалася або на природі, або на мистецтві в якості об'єкта дослідження); 2) залучення до дослідження усіх аспектів людського досвіду (порівняння з обмеженнями предметного поля); 3) максимальна варіативність масштабування об'єктів дослідження (від сільської місцини, міського середовища до парку, саду, стосунків тощо). На думку Ю. Сайто, естетика повсякденного «...спрямована на належне врахування багатогранності естетичного життя людей, включаючи різні складові повсякденного життя: артефакти щоденного вживання, домашні справи, взаємодію з іншими людьми та щоденні заходи і процеси, такі як їжа, прогулянки та приймання ванни» [Saito 2015].

У спадок від екологічної естетики (environmental aesthetics) естетика повсякденного отримала два конкурентних дослідницькі підходи (когнітивізм і нон-когнітивізм), які були об'єднані відповідно до методу рефлексивної

рівноваги (reflective equilibrium), що застосовується в прикладній етиці. В даному ключі, задля виокремлення «відповідної естетичної оцінки», або відповідного критерію (термін А. Карлсона), естетик мав звертатися до даних соціологічних та історичних досліджень, що відповідають тому чи іншому об'єкту сфери повсякденності. Таким чином, дослідник міг виокремити певний культурний ландшафт (і відповідний модус взаємодії людини та її довкілля), що поставав об'єктом естетичних розвідок. Окрім того, в якості дослідницької бази застосовуються данні зі сфери фольклору, міфології, релігії, матеріальної культури тощо (дослідження Ю. Сайто та І. Сепанмаа). Відтак, завдяки методологічним надбанням екологічної естетики естетика повсякдення отримала в якості предметного поля широкий спектр продуктів повсякденного досвіду людини (індустріальний і сільський ландшафти, публічне і особисте, великі і маленькі локації, місця, практики, досвід заняття спортом і харчування; сфери садівництва, ландшафтного та предметного дизайну, архітектури). Окрім того, мистецькі твори, практики і інституції отримали новий статус об'єкту дослідження естетики повсякденного, але у формах «environmental art» та «public art» (тобто, це саме ті мистецькі твори і практики, що беруть участь у формуванні повсякденного досвіду людини; з якими людина стикається повторювано, стабільно, постійно, очікувано), а також: ситуаціонізм, концептуалізм, геппенінг, перформанс, активізм, інтерактивне публічне мистецтво. Тобто такі мистецькі практики, що можуть постати формотворчою частиною повсякденного досвіду.

Також варто зазначити, що естетика повсякденного сприяє розробці та істотному розширенню термінологічного апарату естетики як такої. Зокрема, в обіг входять такі поняття як: приємне, симпатичне, гарненьке, миле («pretty», «cute»); охайне / неохайне, чисте / брудне, монотонне (повторюване), затишне, придатне для життя тощо [Ibid.].

Проте найбільш ґрунтовними концептами в межах естетики повсякденного варто виокремити «естетичний досвід» (поняття, введене естетиками-феноменологами, зокрема Р. Ингарденом, Н. Гартманом та М. Дюфреном, але виведене за межі суто феноменологічного підходу Дж. Дьюї у роботі «Мистецтво як досвід»). Саме Дьюї проголошує ідею вивести естетичний дискурс за межі інституцій (а отже, порвати з панівною інституційною теорією естетики в середині ХХ ст.). Інший американський дослідник А. Берлеант ввів другий ключовий концепт естетики повсякденного – «естетичне залучення» («engagement») - термін, широко застосований соціологом І. Гофманом). «Естетичне залучення» Берлеанта передбачає порівняння з принциповим протиставленням

суб'єкта та об'єкта естетичного досвіду, в межах якого перший тепер набуває статусу агента.

Важливим питанням естетики повсякденного постають проблема дефаміліаризації, тобто визначення того порогу, коли об'єкт, оцінюваний як незвичний, чужий, дивний, неочікуваний, перетворюється на звичайний, звичний, знайомий, простий. І чи може взагалі звичне, знайоме і просте постати об'єктом естетичної оцінки. Останнє питання призводить до виокремлення негативної естетики як галузі естетики повсякденного, що працює з такими естетичними характеристиками об'єктів, як потворне, гротескне, відразливе, огидне [Ibid.].

Іншим напрочуд популярним відгалуженням естетики повсякденного постала естетика урбанізму (або урбан-естетика) – термін, введений А. Берлеантом із метою впровадження естетичних розвідок міського ландшафту, головними характеристиками якого дослідник позначає відсутність єдиної та цілісної ідентичності, фрагментарність, багатовекторність. Предметом урбан-естетики є «міський досвід», або ж досвід перебування-в-місті, що принципово поділяється на два модули: досвід містянина (жителя міста) і досвід туриста / людини у відрядженні / переселення (новенького в місті).

За задумом Берлеанта, естетика урбанізму працює в режимі перетину із сферами архітектурної естетики та міського дизайну, в основі якого має бути покладене розуміння міста як довкілля, що найбільшою мірою спроектоване і контрольоване людьми: «Архітектурна естетика також поєднується з міським дизайном, включаючи взаємозв'язки та угруповання декількох структур і закономірностей людської діяльності» [Berleant 2006]. Але головну відмінність між естетикою урбанізму та архітектурною естетикою дослідник вбачає в тому, що перша зосереджена на довкіллі у масштабі міста, формування концепту міста в межах досвіду людини, міста як суто людського довкілля в усьому його різноманітті.

В даному контексті, важливо акцентувати на випрацьованні поняття «досвіду міста» або «міського досвіду», що постає ключовим в межах міської естетики та естетики повсякденного в цілому. Берлеант визначає міський досвід наступним чином: «...місто є не цілісним цілим, обмеженим, окресленим утворенням, а міським контекстом, фрагментарним, але з безліччю точок перетину та перспектив. Ідея міста – лише ідеал, ідеал, що походить від слова, яким назване це місто, та з його історії. Воно не є певною сутністю, яку ми переживаємо. З точки зору людини, місто – це довкілля досвіду, перш за все. Міський досвід, насправді, є, мабуть, одним із найважливіших та найпотужніших із комплексних вимірів, які становлять місто, яким би воно не було» [Ibid.].

Поняття міського досвіду необхідним чином доповнюється його ціннісним виміром – «цінності міста» постають ще одним ключовим терміном урбан-естетики (та відображають чуттєве вираження сенсів, традицій, знайомого і відмінного). Берлеант поділяє їх на позитивні та негативні: «Естетичні цінності міста ... містять більше, ніж міську красу; вони також охоплюють перцептивний досвід смислів і традицій, знайомого та відмінного. Крім того, міська естетика, навіть більше, ніж архітектурна естетика, включає також врахування негативних естетичних цінностей: перешкоджання позитивному сприйнятливому досвіду такими факторами, як повсюдний шум, забруднення повітря, візуальний шум рекламних вивісок, лінії електропередачі, засмічені вулиці та похмурі, тривіальні або гнітючі будівлі» [Ibid.]. Також дослідник наголошує на важливості визначення та артикуляції ролі креативної спільноти міста у його розвитку, що вбирає в себе інституції (музеї, університети, бібліотеки), спектр культурних організацій, а також дискурс, продукований інтелектуалами, вченими, художниками тощо. Предметні сфери дослідження «досвіду міста»: естетичне залучення в місто через метафори повсякденності, стратегії публічного мистецтва, естетичний аналіз міського ландшафту (природних елементів міського середовища, трафіку, реклами, комерційної культури тощо) [Ibid.].

Акцентування на ціннісному вимірі взаємостосунків людини і міста, в якому в вона перебуває, виводить дискурс естетики урбанізму на формування такого терміну, як «естетичне залучення» (*aesthetic engagement*), що поєднує в собі ціннісний аспект із аспектом практичним досвіду перебування-в-місті, адже даний процес позначається як життєво важливий і такий, що формує людину (французька дослідниця Н. Блан позначає даний процес як «інвайронменталізація»): «...естетичний досвід, чи то індивідуальний чи колективний, відображає форми залучення до довкілля, які призводять до розуміння його таким чином, щоб протистояти нормативним заборонам, що стосуються нашої звичайної поведінки. У цьому сенсі перевернути довкілля догори ногами означає зробити те саме для себе. Мешканці міст та їхнє довкілля тісно взаємозалежні на концептуальному рівні, який можна кваліфікувати як культурну екологію, і вони вбачають глибину цієї взаємозалежності» [Blanc 2013]. Естетичне залучення визнається тим концептом, що інструментарій для дослідження процесів формування міського довкілля, що не можливо зробити без способів конструювання спостереження, довкілля та акторів.

В межах розвідок естетичного залучення людини в міське довкілля дослідники звертаються до різноманітних даних (з філології, культурології, історії міста та країни тощо). Так, Н. Блан наводить яскравий приклад

дослідження формування повсякденного досвіду мешканця центру Парижа на прикладі співжиття з тарганами. Визначення естетичних характеристик даного досвіду спираються на філологічний аналіз: «...етимологія слова тарган у французькій мові – *safard* – є дивовижним слідом метафоричної побудови стосунків між людьми та речами. Два терміни, які використовуються для позначення цієї комахи у французькій мові, наукова назва *Blatta* та загальноприйнята назва *safard*, свідчать про те, що обидва посилаються на її нічні поведінкові характеристики. Дійсно, *safard*, ймовірно, запозичене з арабського *kafir*, «невіру». Пейоративний суфікс «-ard» замінив початкове закінчення, і слово було перейняте з релігійним значення «позер» або «лицемір», що застосовувалося в полеміці XVI століття, особливо під час релігійних війн у Франції між католиками та протестантами» [Blanc 2013].

Такий підхід до дослідження досвіду перебування-в-місті із акцентом на ціннісному навантаженні того чи іншого переживання знаменує «...перехід від міської *естетики* (простору як установки) до міського *естезису* або чуттєвого сприйняття міста (міське довкілля як атмосфера), від простору декорування до простору добробуту. Отже, міські стратегії відображають цей перехід до екологічного урбанізму у контексті безлічі можливих переживань. Ті чи інші локації в місті розглядаються як такі, що можуть продукувати емоції чи нові естетичні враження» [Blanc 2013]. Отже естетика урбанізму має на меті виявити новий модус взаємодії людини та довкілля, в якому вона формується, та яке вона невпинно перетворює, підлаштовуючи під себе: місто, дане у досвіді із усім його різноманіттям (від найпозитивніших елементів до найнегативніших) дозволяє агенту надалі трансформувати його з урахуванням усього комплексу естетичних переживань.

Окреме місце займають дослідження, що намагаються охарактеризувати стосунки людей з ділянками міської природи (парки, сади, клумби, набережні рік, захисні лісосмуги тощо). Наявні дослідженні показують, що «...естетичне залучення дозволяє характеризувати багатство природи інакше, ніж у наукових термінах, і часто засвідчують конкретний досвід» [Blanc 2013]. Саме «конкретний», життєвий досвід взаємодії людини та елементів міського довкілля привносять прагматичний вимір у розвідки естетики повсякденного.

Так, дослідниця С. Росс звертає увагу на теоретичне питання естетичної оцінки в межах аналізу досвіду взаємодії людини і природи в просторі міста: «Людське поведіння з садами та міською природою бентежать. У кожному випадку виникають питання щодо нашої діяльності та її об'єкта. Вирішення цих питань спирається на роботу в декількох напрямках – естетика саду,

естетика природи, природа оцінки. Я підходжу до цих питань з погляду природи оцінки» [Ross 2006]. В межах свого дослідження Росс виокремлює такі поняття, як «міський характер» із відповідною таксономією. Окрему увагу слід приділити виокремленому поняттю «вернакулярного саду», що постає поряд із урбаністичним терміном «вернакулярного району». Вернакулярний сад позначає нові ціннісні виміри досвіду перебування-в-місті людини через його діяльнісний аспект (приватні практики перетворення природних елементів міського ландшафту).

Досвід перебування-в-місті як предмет дослідження естетики урбанізму також розкривається в аналізі таких аспектів, що можна позначити як негативні, як візуальний шум і його фактори. Так, П. Колонен звертає увагу на такі елементи міського досвіду, як реклама і транспортний рух: «С два основні фактори, що визначають вигляд сучасних міст. Один – це постійно зростаючий обсяг транспортного навантаження, а інший – сучасна комерційна культура, яка проявляється найбільш помітно у рекламі. У цьому документі розглядається вплив реклами в міському середовищі; Основна увага приділяється рекламі, пов'язаній з трафіком» [Kolhonen 2005].

У своєму дослідженні Колонен запропонував термін «естетика економіста» з метою опису досвіду постійного споглядання міського ландшафту, всі видимі поверхні вважаються потенційними рекламними просторами. Дослідник звертається до терміну «естетика інженера» архітектора Ле Корбюзьє, який позначав ним свою позитивну оцінку формалістськими рішеннями архітекторів, які відмовлялися від декоративного оздоблення будівель, привносячи тим самим у міський ландшафт раціональність, простоту та інстинтну красу. Та, на відміну від позитивного модусу естетики інженера, естетика економіста несе в собі негативне та прагматичне послання: «Нинішня ситуація, коли ознаки естетики економіста можна побачити в кожному місті, вимагає нової чутливості до реклами та комерційної культури. Здається, що реклама – це те, чого не можливо уникнути. Насправді сьогодні ми змушені миритися з рекламою в нашому житті. Найкраще, що ми можемо зробити, це спробувати зрозуміти її механіку та її візуальні та соціальні ефекти та приймати обґрунтовані рішення в процесі розвитку наших міст» [Kolhonen 2005].

Іншим пріоритетним напрямом урбан-естетики є дослідження публічного та громадського мистецтва, що долучається до формування досвіду перебування-в-місті та естетичної чутливості мешканців міста. Дослідниця С. Лентінен звертається до співставлення та порівняння естетичні наслідки різних видів творів мистецтва, можна побачити, як вони сприяють сучасному розумінню міста: «Можна відрізнити політичне від естетичного,

заявивши, що політичні наслідки стосуються причин того, що певні речі відбуваються в публічній сфері, але естетичний рівень допомагає зрозуміти, як саме ці речі відбуваються і в якій формі вони маніфестовані» [Lehtinen 2019: 31].

У своєму дослідженні Лентінен звернулася до порівняння впливу на посвяджений досвід мешканців Гельсінки двох різних творів публічного мистецтва: пам'ятник «Той, хто приносить світло» (2017) Пекка Кауханена та повторюваний перформанс «Людина, що біжить» (2016–2017) Несторі Сірйяла: «Обидва твори мистецтва репрезентують стратегію зверху-вниз для підвищення естетичних та художніх цінностей, наявних у наших умовах: вони були замовлені установами, які спеціалізуються як на культурі історичного розуміння, так і на культурі пам'ятування. Однак роботи показують зовсім інший підхід до міської сфери, що розуміється як посвядження довкілля» [Lehtinen 2019: 37]. Таким чином, публічне мистецтво (як монументальне, так і перформативне) постають в якості потужного інструменту перетворення повсякденного міського досвіду через проголошення цінностей. Якщо звернутися до досвіду впровадження подібного мистецтва і українських містах, то варто виділити в якості яскравого прикладу художній проект «Війна поруч» 2018 року документаліста Олеса Кромплєса за підтримки Національного музею Революції Гідності та Українського інституту національної пам'яті. Проект був представлений у серії скульптур в міському просторі, що за рахунок своєї непомітності мімікрували під посвяджений міський ландшафт Києва, але за умов звернення додаткової уваги закликали глядачів-перехожих до пам'ятання про військові дії на території України. Таким чином, можемо стверджувати про неабияку актуальність досліджень естетики повсякденного та урбан-естетики на теренах українських міст.

В межах даної статті можемо зробити наступні висновки: 1) естетика посвядження є одним з найбільш актуальних напрямів сучасних естетичних досліджень за рахунок дослідження повсякденного досвіду людини в різноманітні його масштабів та ціннісних модусів (індустріальний і сільський ландшафти, публічне і особисте, великі і маленькі локації, місця, практики, досвід заняття спортом і харчування; сфери садівництва, ландшафтного та предметного дизайну, архітектури, мистецьких творів, практик і інституцій; 2) головним завданням естетики урбанізму (урбан-естетики) як дослідницький напрям естетики повсякденного є акцентування на довкіллі у масштабі міста, дослідження концепту міста в контексті досвіду людини в усьому його різноманітті із залученням як позитивних, так і негативних факторів; 3) досвід перебування-в-місті є ґрунтовним елементом

Список використаної літератури

- Berleant, A. (2006) *Distant Cities: Thoughts on an Aesthetics of Urbanism*, *Aesthetics beyond the Arts* (Farnham, UK & Burlington, VT: Ashgate, 2012), pp. 105-115, Retrieved April 2, 2019, from: <https://commons.org/deposits/objects/hc:24760/datastreams/CONTENT/content>
- Blanc, N. (2013) *Aesthetic Engagement in the City*, *Contemporary Aesthetics*, Volume 11, Translated from French by Miriam Rosen, Retrieved April 2, 2019, from: <https://quod.lib.umich.edu/c/ca/7523862.0011.007?view=text;rgn=main>
- Kolhonen, P. (2005) *Moving Pictures - Advertising, Traffic and Cityscape*, *Contemporary Aesthetics*, Special Volume, Issue 1, Retrieved April 2, 2019, from: <https://contempaesthetics.org/newvolume/pages/article.php?articleID=351>
- Lehtinen, S. (2019) *New Public Monuments: Urban Art and Everyday Aesthetic Experience*, *Open Philosophy*, Volume 2, Issue 1, pp. 30–38, Retrieved April 2, 2019, from: https://tuhat.helsinki.fi/ws/portalfiles/portal/120307338/Sanna_opphil_2019_0004.pdf
- Ross, S. (2006) *Paradoxes and Puzzles: Appreciating Gardens and Urban Nature*, *Contemporary Aesthetics*, 4, Retrieved April 2, 2019, from: <https://www.contempaesthetics.org/newvolume/pages/article.php?articleID=400>
- Saito, Y. (2015) *Aesthetics of the Everyday*, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Winter 2019 Edition), Edward N. Zalta (ed.), Retrieved April 2, 2019, from: <https://plato.stanford.edu/archives/win2019/entries/aesthetics-of-everyday/>

Евгения Буцыкина**«ОПЫТ ПРЕБЫВАНИЯ-В-ГОРОДЕ КАК ПРЕДМЕТ ЭСТЕТИКИ ПОВСЕДНЕВНОСТИ»**

Статья посвящена рассмотрению теоретических методологических основ и практических проявлений опыта пребывания-в-городе как ключевого элемента предметного поля такого направления современных эстетических исследований как эстетики повседневного. В статье осуществляется очерчивание и анализ предметного поля современных исследований эстетики повседневности; определение специфики трансформации понятия эстетического опыта в контексте исследований эстетики повседневности; выделение эстетики урбанизма как исследовательского направления эстетики повседневности и опыта пребывания-в-городе как главного предмета ее исследования (согласно идеям А. Берлеанта) исследования проблематики эстетики урбанизма,

в частности вопросы, наиболее релевантные в пределах эстетических исследований опыта пребывания-в-городе современных жителей и гостей украинских городов.

Ключевые слова: эстетика повседневности, эстетика урбанизма, эстетический опыт, городской опыт, эстетическая ценность, эстетическое вовлечение, городской ландшафт.

Yevheniia Butsykina**“BEING-IN-THE-CITY EXPERIENCE AS A SUBJECT OF AESTHETICS OF THE EVERYDAY”**

The article is devoted to the consideration of theoretical methodological foundations and practical manifestations of the being-in-the-city experience as a key element of the subject field of such branch of modern aesthetics as the aesthetics of the everyday. The article defines and analyzes the subject field of modern studies of everyday aesthetics aesthetics of the everyday; defining the specific transformation of the concept of aesthetic experience in the context of studies of aesthetics of the everyday; defining of the aesthetics of urbanism as a research direction of the aesthetics of the everyday and being-in-the-city experience as the main subject of this research (according to the ideas of A. Berleant); studies of aesthetics of urbanism, in particular the issues most relevant within the aesthetic studies of the being-in-the-city experience of contemporary Ukrainian city dwellers and tourists. Aesthetics of everyday life is one of the most relevant areas of modern aesthetic research within exploring the everyday experience of human in the variety of its scale and value modes (industrial and rural landscapes, public and personal, large and small locations, places, practices, experience of sports and food; gardening, landscape and object design, architecture, works of art, artistic practices and institutions. The main task of aesthetics of urbanism (urban aesthetics) is the focus on the city-wide environment, exploring the concept of the city in the context of human experience in all its diversity, involving both positive and negative factors. Experience in the city is a fundamental element of the subject field of aesthetics of everyday life and the aesthetics of urbanism for the analysis of urban space as forming human, and human as transforming urban space within a complex aesthetic evaluation process. The problems of urban aesthetics are gaining ground in such subject areas as the study of human and nature interaction, urban landscape and its negative aspects, public art and art practices as a way of forming the collective aesthetical and ethical values.

Keywords: aesthetics of the everyday, aesthetics of urbanism, aesthetic experience, urban experience, aesthetic value, aesthetic engagement, urban landscape.

References

- Berleant, A. (2006) *Distant Cities: Thoughts on an Aesthetics of Urbanism*, Aesthetics beyond the Arts (Farnham, UK & Burlington, VT: Ashgate, 2012), pp. 105-115, Retrieved April 2, 2019, from: <https://hcommons.org/deposits/objects/hc:24760/datastreams/CONTENT/content>
- Blanc, N. (2013) *Aesthetic Engagement in the City*, Contemporary Aesthetics, Volume 11, Translated from French by Miriam Rosen, Retrieved April 2, 2019, from: <https://quod.lib.umich.edu/c/ca/7523862.0011.007?view=text;rgn=main>
- Kolhonen, P. (2005) *Moving Pictures - Advertising, Traffic and Cityscape*, Contemporary Aesthetics, Special Volume, Issue 1, Retrieved April 2, 2019, from: <https://contempaesthetics.org/newvolume/pages/article.php?articleID=351>
- Lehtinen, S. (2019) *New Public Monuments: Urban Art and Everyday Aesthetic Experience*, Open Philosophy, Volume 2, Issue 1, pp. 30–38, Retrieved April 2, 2019, from: https://tuhat.helsinki.fi/ws/portalfiles/portal/120307338/Sanna_opphil_2019_0004.pdf
- Ross, S. (2006) *Paradoxes and Puzzles: Appreciating Gardens and Urban Nature*, Contemporary Aesthetics, 4, Retrieved April 2, 2019, from: <https://www.contempaesthetics.org/newvolume/pages/article.php?articleID=400>
- Saito, Y. (2015) *Aesthetics of the Everyday*, The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Winter 2019 Edition), Edward N. Zalta (ed.), Retrieved April 2, 2019, from: <https://plato.stanford.edu/archives/win2019/entries/aesthetics-of-everyday/>

Стаття надійшла до редакції 27.04.2019

Стаття прийнята 22.05.2019

DOI: [https://doi.org/10.18524/2410-2601.2019.2\(32\).188760](https://doi.org/10.18524/2410-2601.2019.2(32).188760)

УДК 82-83+(38)903”18

Василь Мацьків

ДІАЛОГ ЯК ЕЛЕМЕНТ МІСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ПОСТКЛІСТЕНОВИХ АТЕН

У статті аналізується розвиток соціальної структури Атен від Мікенської доби до кінця VI ст. до н.е. Автор виокремлює основні етапи та принципи цього розвитку: *дуспотія, еупотія, ісопотія*. Він стверджує, що зародження діалогу як загальносуспільного явища, та почасти як жанру, в Атенах стає можливим після проведення Клістеном реформ на основі принципу ісономії (повної політичної рівності).

Ключові слова: діалог, ієрархія, геометрична рівність, арифметична рівність, Атени.

«Грубо рот їй затулили,
Щоб не прорвались із нього
На своїх – слова лихі»
Есхіл. Агамемнон

Коли, в першій частині Есхілової трилогії *Орестея*, незворушний Агамемнон веде на вівтар власну доньку Іфігенію, віддаючи її на офіру всевладній богині, слуги, отримуючи знак, підступають до переляканої дівчини, беруть під руки та, насамперед, *затуляють рота*. В зображуваній ситуації передається релігійний аспект сили промовленого слова, страху перед ним, який для давніх греків ніколи не втрачав своєї актуальності. А втім, в час написання цієї трагедії (близько 458 року до н.е.), до свого найвищого розквіту підступає політичний аспект того ж явища, маєстатно проявлений в демократії тогочасних Атен. Перед нами, в певному сенсі, два пункти, причому не початковий і не кінцевий, довгого поступу від вертикального *logos* до *dialogos*, складного поступу вивільнення слова від імперативності та упокореності, що притаманна будь-якій вищій ланці ієрархії в стосунку з нижчою, до *рівності (isonomia)*, до спільного пошуку вирішення практичних чи теоретичних проблем, спільного пошуку істини.

В цьому дослідженні ми прагнемо, насамперед, хоча б в абрисі пройтися точками зазначеного поступу, вказавши на основні принципи їх вґрунтування та подальшого розпаду, а зрештою, намагатимемось окреслити ще одну. Йдеться про спробу показати на прикладі Атен, що сама можливість виникнення *діалогу як загальносуспільного явища* та почасти *як жанру* була вкорінена в соціальній структурі античного міста, а точніше, в тих змінах цієї структури, які невпинно відбувалися з VIII століття до н. е. Водночас, ми не полишатимемо поза увагою стосунки поміж тогочасним містом та селом.